[1964] 1 ఎస్ సి ఆర్ 488

1962, డిసెంబరు 21.

భోపాల్ షుగర్ ఇండస్ట్రీస్-లిమిటెడ్ ,మధ్య ప్రదేశ్

v.

డి.పి.దూబే, సేల్స్ టాక్స్ ఆఫీసర్, భోపాల్ రీజియన్, భోపాల్

(బి.పి.సిన్హా సి.జె., పి.బి.గజేంద్రగడ్కర్ కె.ఎన్.వాంచూ, కె.సి.దాస్ గుప్తా మరియు జె.సి.షా జె.జె.)

అమ్మకపు పన్ను-లావాదేవీ స్వభావం-హైకోర్టు అధికార పరిధి- రాజ్యాంగంలోని రాజ్యాంగం, ఆర్టికల్ 226.

చక్కెర తయారీదారు, పెట్రోలియం ఉత్పత్తుల డీలర్ అయిన పిటిషనర్ తాను వ్యవహరించిన పెట్రోలియం ఉత్పత్తుల సొంత మోటారు వాహనాల వినియోగానికి సంబంధించి అమ్మకపు పన్నును అంచనా వేసింది. మధ్యప్రదేశ్ లోని మోటారు స్పిరిట్ టాక్సేషన్ లోని సంబంధిత నిబంధనల ప్రకారం తమ సొంత వినియోగం అమ్మకానికి సమానం కాదంటూ రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 226 కింద మధ్యప్రదేశ్ హైకోర్టులో పిటిషన్ దాఖలు చేసింది. చట్టం, 1953 మరియు అటువంటి లావాదేవీని చట్టం యొక్క నిబంధనల ప్రకారం పన్ను పరిధిలోకి వస్తే, నిబంధనలు రాజ్యాంగ విరుద్ధమైనవి మరియు రాష్ట్ర శాసన సామర్థ్యానికి మించినవి, అందువల్ల మదింపు రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 19 (ఐ) (ఎఫ్) మరియు (జి) ప్రకారం పిటిషనర్ హక్కులను ఉల్లంఘించడమే అవుతుంది. అప్పీలుదారు కంపెనీకి, కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ కు మధ్య ఒప్పందం కుదుర్చుకోవాలని హైకోర్టు కోరింది మరియు ఈ ఒప్పందాన్ని అర్థం చేసుకోవడం ద్వారా అప్పీలుదారుడు పెట్రోల్ యజమాని కాదని నిర్ధారణకు వచ్చింది మరియు అప్పీలుదారుడు యజమాని కాదని సేల్స్ టాక్స్ ఆఫీసర్ తన ముందు ఎటువంటి పాయింట్ తీసుకోనప్పటికీ పిటిషన్ ను తిరస్కరించింది.

లావాదేవీ స్వభావంపై విచారణ అనేది హైకోర్టుకు సంబంధించిన విషయం కాదని, పన్ను విధించే అధికారుల నిర్ణయాధికారమని, లావాదేవీ స్వభావాన్ని హైకోర్టు స్వయంగా నిర్ణయించడంలో తప్పు చేసిందని అభిప్రాయపడింది. అందువల్ల హైకోర్టు ఇచ్చిన ఉత్తర్వులను సమర్థించలేం.

సివిల్ అప్పిలేట్ పరిధి: సివిల్ అప్పీల్ నెంబరు 578 ఆఫ్ 1962.

1960 నాటి మిస్క్ పిటిషన్ నెం.223 లో మధ్యప్రదేశ్ హైకోర్టు 1961 జనవరి 25 న ఇచ్చిన తీర్పు, ఉత్తర్వులపై ప్రత్యేక సెలవు ద్వారా అప్పీల్ చేశారు.

పిటిషనర్ తరఫున ఎస్.టి.దేశాయ్, జె.బి.దడ్చాంజీ, ఓ.సి.మాథుర్, రవీందర్ నారాయణ్ వాదనలు వినిపించారు.

ప్రతివాది తరఫున బి.సేన్, కె.ఎల్.హాథీ, ఐ.ఎన్.ష్రాఫ్.

1962. డిసెంబర్ 21. కోర్టు ఇచ్చిన తీర్పులో..

భోపాల్ షుగర్ ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్ దాఖలు చేసిన పిటిషన్ ను కొట్టివేస్తూ మధ్యప్రదేశ్ హైకోర్టు ఇచ్చిన తీర్పుకు వ్యతిరేకంగా దాఖలైన అప్పీలు ఇది. 1960 మే 1 న అమ్మకపు పన్ను అధికారి ఇచ్చిన ఉత్తర్వులను రద్దు చేస్తూ రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 226 కింద రిట్ కోసం కంపెనీని పిలిచారు. తన స్వంత వాహనాలకు ఉపయోగించే మోటారు స్పిరిట్ మరియు లూబ్రికెంట్ లకు సంబంధించి 1953 యొక్క మధ్య భారత్ సేల్స్ ఆఫ్ మోటార్ స్పిరిట్ టాక్సేషన్ యాక్ట్, 20 కింద అమ్మకపు పన్ను చెల్లించడానికి కంపెనీపై.

కంపెనీ చక్కెరను తయారు చేసే వ్యాపారాన్ని నిర్వహిస్తుంది మరియు ఆ వ్యాపారం కోసం మోటారు ట్రక్కులు

మరియు ఇతర మోటారు వాహనాల సమూహాన్ని నిర్వహిస్తుంది. మోటార్ స్పిరిట్ మరియు లూబ్రికెంట్స్ యొక్క రిటైల్ డీలర్ గా కంపెనీ ఈ చట్టం కింద నమోదు చేయబడింది. ఏప్రిల్ 1, 1957 మరియు మార్చి 31, 1958 మధ్య కాలంలో, కంపెనీ తన స్వంత వాహనాల కోసం మోటారు స్పిరిట్ లు మరియు కందెనల వ్యాపారంలో కొంత భాగాన్ని వినియోగించింది. భోపాల్ రీజియన్ సేల్స్ టాక్స్ ఆఫీసర్, మే 1, 1960 నాటి ఉత్తర్వు ద్వారా, కంపెనీ తన వాహనాలకు వినియోగించే మోటారు స్పిరిట్ లు మరియు కందెనలకు సంబంధించి పన్ను చెల్లించాలని అంచనా వేశారు. 1960 మే 1 న సేల్స్ టాక్స్ ఆఫీసర్ జారీ చేసిన ఉత్తర్వులను, దానికి అనుగుణంగా జారీ చేసిన డిమాండ్ నోటీసును రద్దు చేస్తూ రిట్ ఆఫ్ ప్రొహిబిషన్ లేదా మాండమస్ జారీ చేయాలని రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 226 కింద జబల్పూర్లోని మధ్యప్రదేశ్ హైకోర్టులో పిటిషన్ దాఖలు చేసింది.

కంపెనీ తన పిటిషన్ కు మద్దతుగా రెండు మైదానాలను ఏర్పాటు చేసింది:

(1) అమ్మకపు పన్ను అధికారికి 'అమ్మకం'పై అంటే ఒక ధరకు ఆస్తి బదలాయింపుపై మాత్రమే పన్ను విధించే అధికారం ఉందని, కంపెనీ తన స్వంత వాహనాల కోసం వినియోగించే మోటారు నూనె మరియు కందెనలను విక్రయించనందున, ఆస్తిని ఎవరికీ బదిలీ చేయడం లేదు, మరియు ధర చెల్లించబడదు లేదా వాగ్దానం చేయబడదు. వస్తువుల వినియోగం పన్ను పరిధిలోకి రాదు. 'రిటైల్ సేల్' చట్టంలోని సెక్షన్ 2(కె) కింద ఉన్న నిర్వచనంతో కూడిన ఛార్జింగ్ సెక్షన్ 3 నుంచి ఇది సమర్పించబడిందని స్పష్టమవుతుంది, ఇందులో ఒక రిటైల్ డీలర్ తన స్వంత వస్తువుల వినియోగాన్ని చేర్చలేదు.

(2) రాజ్యాంగంలోని 7 వ షెడ్యూలులోని జాబితా-2 లోని 54 వ అధికరణం కింద మాత్రమే వస్తువుల అమ్మకం లేదా కొనుగోళ్లపై (వార్తాపత్రికలు మినహా) పన్ను విధించే రాష్ట్ర అధికారాన్ని ఉపయోగించవచ్చు. అందువల్ల పన్ను విధించే ప్రయత్నం చట్టవిరుద్ధం మరియు చట్టాధికారం లేనిది, మరియు రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 19(1) (ఎఫ్) మరియు (జి) ద్వారా హామీ ఇవ్వబడిన విధంగా వ్యాపారాన్ని కొనసాగించడానికి మరియు ఆస్తిని కలిగి ఉండటానికి మరియు పొందడానికి కంపెనీ యొక్క ప్రాథమిక హక్కును ఉల్లంఘించింది.

పిటిషన్ విచారణ సందర్భంగా హైకోర్టు ఈ పిటిషన్ కు మద్దతుగా ఏర్పాటు చేసిన కారణాలను పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు, కానీ కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ తో కంపెనీ కుదుర్చుకున్న ఒప్పందం యొక్క కాపీని సమర్పించాలని కంపెనీని కోరింది, దీని కింద మోటారు-స్పిరిట్ లు మరియు కందెనల సరఫరాను కంపెనీ పొందింది మరియు ఒప్పందంలోని ఒప్పందాల వెలుగులో ఉపశమనం కోసం దావాను పరిష్కరించడానికి ముందుకు సాగింది. మోటారు స్పిరిట్ కు కంపెనీ యజమాని అని, కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ నుంచి పొందిన లూబ్రికెంట్స్ కు కంపెనీ యజమాని అని పిటిషన్ లో చేసిన అంచనా అవసరం లేదని పేర్కొంటూ హైకోర్టు పిటిషన్ ను కొట్టివేసింది. ఇది గమనించబడింది:

నష్టానికి బాధ్యత వహించడం, పెట్రోలు కలుషితం కాకుండా రక్షణ కల్పించడం, కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ ఉత్పత్తుల డీలర్ మాత్రమే విక్రయించడం, ఖాతాల సెటిల్మెంట్కు సంబంధించిన ఈ క్లాజులు, ఇతర క్లాజులు పిటిషనర్ (కంపెనీ) సెహోర్ వద్ద నిర్వహించే పెట్రోల్ పంపులో కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ సరఫరా చేసిన పెట్రోల్కు పూర్తి మరియు సంపూర్ణ యజమానిగా ఏర్పాటు చేయబడలేదనే వాస్తవాన్ని సూచిస్తున్నాయి. పెట్రోలు కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ యొక్క ఆస్తిగా మిగిలిపోయింది మరియు పిటిషనర్ దానిని సరఫరా చేసే కంపెనీ ఏజెంట్ గా విక్రయించాడు. అందువల్ల పిటిషనర్ తన సొంత వాహనాల్లో పెట్రోల్ ను కొనుగోలు చేసి సొంత వాహనాల్లో వినియోగించినప్పుడు పిటిషనర్ కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ ఏజెంట్ గా వినియోగదారుడిగా పిటిషనర్ కంపెనీకి పెట్రోల్ ను విక్రయించారు. అది ప్రిన్సిపల్ కు చెందిన ఆస్తి ఏజెంట్ కొనుగోలు తప్ప మరేమీ కాదు. కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ ఏజెంట్గా పిటిషనర్ తన వాహనాల్లో వినియోగించే పెట్రోల్ను రిటైల్గా విక్రయించారు.

పిటిషన్ ను కొట్టివేస్తూ ఇచ్చిన ఉత్తర్వులపై ప్రత్యేక సెలవుతో ఈ అప్పీలుకు ప్రాధాన్యమిస్తున్నారు. సేల్స్ ట్యాక్స్ ఆఫీసర్

అఫిడవిట్ లో పొందుపరచని ప్రాతిపదికన పిటిషన్ పై నిర్ణయం తీసుకోవడంలో హైకోర్టు తప్పు చేసిందని మా తీర్పులో పేర్కొన్నారు. తన సొంత వాహనాలకు ఉపయోగించే మోటారు స్పిరిట్ లు మరియు కందెనలు తమ యాజమాన్యంలో ఉన్నాయని, ఒక రిటైల్ డీలర్ తన స్వంత ఉపయోగం కోసం తన యాజమాన్యంలోని వ్యాపారంలో స్టాక్ ను ఉపయోగించడం చట్టం యొక్క అర్థంలో అమ్మకం కిందకు రాదనే భావనపై కంపెనీ ఉపశమనం పొందింది. కంపెనీ ద్వారా మోటారు స్పిరిట్ లు మరియు లూబ్రికెంట్ ల వినియోగం అమ్మకానికి సమానమని సేల్స్ టాక్స్ ఆఫీసర్ సమర్పించారు, ఎందుకంటే "రిటైల్ డీలర్ యొక్క ఒక సంస్థ నుండి మరొక సంస్థకు" ఆస్తి బదిలీ చేయబడింది. వాదనలపై నిర్ధారణ కోసం రెండు ప్రశ్నలు తలెత్తాయి:-

(ఎ) సరుకుల కేటాయింపు అనేది రిటైల్ డీలర్ ద్వారా ఆస్తిని మరొక వ్యక్తికి బదిలీ చేయడమేనా? మరియు

(బి) అటువంటి బదిలీ చట్టరీత్యా అమ్మకానికి సమానమా?

చట్టం పరిధిలో చిల్లర విక్రయ స్వభావం ఉన్నందున ఒక లావాదేవీపై పన్ను విధించబడుతుందా లేదా అని పరిశోధించడానికి శాసనసభ విస్తృతమైన మరియు స్వీయ నియంత్రిత యంత్రాంగాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. లావాదేవీ యొక్క స్వభావం మరియు పన్నుకు దాని బాధ్యతను నిర్ణయించే అధికారం పన్ను అధికారికి ఉంటుంది మరియు అతని నిర్ణయానికి వ్యతిరేకంగా అప్పీలేట్ అథారిటీకి అప్పీలు మరియు కమిషనర్ కు తదుపరి సవరణ హక్కు ఉంటుంది. ఆర్టికల్ 226 ప్రకారం హైకోర్టు పరిధి విస్తృతంగా ఉన్న మాట వాస్తవమే, కానీ సాధారణంగా పన్ను విధించే అధికారుల ఆదేశాలకు వ్యతిరేకంగా పిటిషన్లను విచారించడం ద్వారా హైకోర్టు ఆ అధికార పరిధిని ఉపయోగించదు, పన్ను విధించాలని కోరే చట్టం బాధిత పక్షానికి అప్పీలు లేదా ఇతర ప్రొసీడింగ్స్ ద్వారా పరిష్కారాన్ని అందిస్తుంది మరియు తద్వారా చట్టబద్ధమైన యంత్రాంగాన్ని బైపాస్ చేస్తుంది. అంటే ట్యాక్సింగ్ అధికారి ఉత్తర్వులపై దాఖలైన పిటిషన్ ను హైకోర్టు ఎప్పటికీ స్వీకరించదని కాదు. పన్ను విధించాలని కోరే శాసనం పన్ను విధించే అధికారుల శాసన ఉత్తర్వుల పరిధిలో ఉందో లేదో నిర్ణయించే అధికారం హైకోర్టుకు నిస్సందేహంగా ఉంది, పన్ను విధించాలని కోరే శాసనం బాధిత పక్షానికి అప్పీల్ లేదా ఇతర ప్రొసీడింగ్స్ ద్వారా పరిష్కారాన్ని అందిస్తుంది మరియు తద్వారా చట్టబద్ధమైన యంత్రాంగాన్ని బైపాస్ చేస్తుంది. అంటే ట్యాక్సింగ్ అధికారి ఉత్తర్వులపై దాఖలైన పిటిషన్ ను హైకోర్టు ఎప్పటికీ స్వీకరించదని కాదు. పన్ను విధించాలని కోరే శాసనం శాసనసభ యొక్క శాసన అధికార పరిధిలో ఉందా లేదా శాసనం రాజ్యాంగ పరిమితులను ఉల్లంఘిస్తుందా లేదా ఏదైనా ప్రాథమిక హక్కులను ఉల్లంఘిస్తుందా లేదా పన్ను విధించే అధికారి తనకు లేని అధికారాన్ని తనకు ఆక్రమించుకున్నాడా అని నిర్ణయించే అధికారం హైకోర్టుకు నిస్సందేహంగా ఉంది. లేదా తన ముగింపు యొక్క చెల్లుబాటును ప్రభావితం చేసిన లేదా తప్పు అయిన చట్టం యొక్క వివరణపై పన్ను వసూలు చేస్తామని పన్ను విధించే అథారిటీ బెదిరించే ప్రక్రియలో తీవ్రమైన తప్పిదానికి పాల్పడ్డాడు. హైకోర్టు కూడా తగిన సందర్భాల్లో లావాదేవీలపై పన్ను విధించాలని కోరవచ్చు , దాని స్వభావాన్ని అంగీకరించవచ్చు, కాని హైకోర్టు సాధారణంగా పన్ను పరిధిలోకి వచ్చే లావాదేవీ యొక్క స్వభావాన్ని నిర్ధారించడానికి ముందుకు సాగదు. మొదట పన్ను విధించే అధికారుల నుంచి తీర్పును పొందే బాధ్యతను హైకోర్టు పన్ను చెల్లింపుదారుడికే వదిలేస్తుంది.

ప్రస్తుత కేసులో కంపెనీ వాస్తవంతో పాటు పన్ను విధింపు చట్టం యొక్క రాజ్యాంగబద్ధత మరియు ప్రాథమిక హక్కుల ఉల్లంఘనపై హైకోర్టు అధికార పరిధిని ఉపయోగించింది. హైకోర్టు సాధారణంగా పిటిషన్ ను మాత్రమే స్వీకరించగల రాజ్యాంగ ప్రశ్నలను నిర్ణయించడానికి బదులుగా, కంపెనీ చేసిన ఒక అంచనా యొక్క కరెక్టును పరిశోధించడానికి ముందుకు వెళ్లింది, తద్వారా అవతలి పక్షం స్పష్టంగా లేవనెత్తని కేసును నిర్ధారించింది. అలా చేయడం ద్వారా హైకోర్టు ఒక తప్పిదంలో పడింది, ఒప్పందం మరియు చుట్టుపక్కల పరిస్థితుల దృష్ట్యా లావాదేవీ యొక్క వాస్తవ స్వభావాన్ని నిర్ధారించిన తరువాత చట్టం కింద అందించిన యంత్రాంగాన్ని ఆశ్రయించి వివాదాన్ని నిర్ణయించాల్సిన పరిధిని పొందింది. అందువల్ల హైకోర్టు ఇచ్చిన ఉత్తర్వులను సమర్థించలేం. తదుపరి ప్రశ్న ఈ అప్పీల్ లో జారీ చేయవలసిన ఉత్తర్వు గురించి. అందుకోసం కంపెనీ దాఖలు చేసిన పిటిషన్ లో పేర్కొన్న రెండు అంశాలను పరిగణనలోకి

తీసుకోవాలి. ప్రాథమిక హక్కుల ఉల్లంఘన పిటిషన్ పై సేల్స్ టాక్స్ ఆఫీసర్ చర్యను సవాలు చేయాలి. మోటారు స్పిరిట్ల అమ్మకం లేదా కొనుగోలుపై పన్ను విధించే అధికారం మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్రానికి ఉందని, సాంప్రదాయకంగా అర్థం చేసుకున్న అమ్మకాలకు సంబంధించి మాత్రమే అటువంటి అధికారాన్ని ఉపయోగించవచ్చని సాధారణ ప్రాతిపదిక. మద్రాస్ స్టేట్ వర్సెస్ గన్నన్ డంకర్లీ అండ్ కో (మద్రాస్) లిమిటెడ్ ఈ చట్టంలోని సెక్షన్ 2 (కె) ప్రకారం 'రిటైల్ అమ్మకం' అంటే "రిటైల్ డీలర్ మోటారు స్పిరిట్ ను ఎవరు లేదా ఎవరి తరపున కొనుగోలు చేయవచ్చు లేదా కొనుగోలు చేయవచ్చు అనే వ్యక్తి వినియోగ ఉద్దేశ్యాన్ని విక్రయించడం, మరియు 'రిటైల్ లో అమ్మడం' అనే పదాన్ని తదనుగుణంగా అర్థం చేసుకోవాలి." కానీ ఎస్ 2 (కె) 'చిల్లర అమ్మకాలు' నిర్వచనంలో కానీ, ఛార్జింగ్ సెక్షన్ (3)లో కానీ శాసనసభ తన సామర్థ్యానికి మించి చట్టాన్ని రూపొందించిందని సూచించే ఏదీ లేదు. సమర్థవంతమైన చట్టం ద్వారా పన్ను పరిధిలోకి వచ్చే లావాదేవీని పన్ను పరిధిలోకి తీసుకురావాలని ట్యాక్సింగ్ అథారిటీ ప్రయత్నిస్తే, ఆ లావాదేవీపై పన్ను విధించడం సమంజసమేనా అని పరిశీలించడానికి రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 226 ప్రకారం హైకోర్టుకు అధికారం ఉండదు. చట్టప్రకారం చట్టబద్ధంగా ఒక శాసనం కింద విధించే పన్ను విధించడం ఆర్టికల్ 19 (1) (ఎఫ్) మరియు (జి) ద్వారా హామీ ఇవ్వబడిన ప్రాథమిక హక్కులను ఉల్లంఘించినట్లుగా పరిగణించబడదు మరియు ఒక లావాదేవీకి సంబంధించి పన్ను సక్రమంగా విధించబడుతుందా లేదా అనేది ట్యాక్సింగ్ అథారిటీ నిర్ణయిస్తుంది మరియు హైకోర్టుకు కాదు.

కంపెనీ వినియోగించే మోటారు స్పిరిట్ లు మరియు కందెనలపై అమ్మకపు పన్ను విధించడం మరియు వసూలు చేయడం చట్టవిరుద్ధంగా పరిగణించబడదు, ఆ వస్తువులు కంపెనీ యాజమాన్యంలో ఉన్నాయని కనుగొనబడనంత వరకు; మరియు ఇప్పటికే నిర్ణయించిన కారణాల వల్ల వినియోగించిన వస్తువులు కంపెనీకి చెందుతాయా లేదా అనే ప్రశ్నను చట్టం కింద నిర్ణయించడానికి వదిలివేయాలి. పిటిషన్ లో లేవనెత్తిన మొదటి ప్రశ్నను ఈ కోర్టు నిర్ణయించజాలదు, హైకోర్టు నిర్ణయించజాలదు.

మేము తీసుకున్న అభిప్రాయం ప్రకారం ఈ అప్పీలు విఫలం కావాలి మరియు కొట్టివేయబడాలి. కాల్టెక్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ తో కుదుర్చుకున్న ఒప్పందంలోని నిబంధనల ప్రకారం, కంపెనీ తనకు అందిన సరుకులకు యజమాని అని, ఆ కారణంగా ఆ వస్తువులను తన సొంత వాహనం కోసం వినియోగించడం అమ్మకానికి సమానం కాదని, ఆ ప్రశ్నను పరిగణనలోకి తీసుకునే హక్కు సేల్స్ ట్యాక్స్ ఆఫీసర్ కు ఉంటుందని ట్యాక్సింగ్ అధికారుల ముందు సక్రమంగా దాఖలు చేసిన అప్పీలులో కంపెనీకి అవకాశం ఉంటుంది. దాని యోగ్యతలు మరియు తన ముందు ఉంచిన ఒప్పందం యొక్క వివరణకు సంబంధించి హైకోర్టు యొక్క ఎటువంటి అభిప్రాయ వ్యక్తీకరణకు కట్టుబడి ఉండదు. పరిస్థితుల దృష్ట్యా ఖర్చులకు సంబంధించి ఎలాంటి ఉత్తర్వులు ఉండవు.

అప్పీల్ కొట్టివేయబడింది.